

Συνέντευξη
με τον Καθηγητή κ. Αθανάσιο Ζηλιασκόπουλο
Διευθυντή του Εργαστηρίου Βελτιστοποίησης Συστημάτων,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,
στην κα Εύα Σεμερτζάκη, συντάκτρια του περιοδικού ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Πληροφορηθήκαμε για το πρόγραμμα PROOHF τυχαία διαβάζοντας στην εφημερίδα *το Βήμα* της Κυριακής 14-9-2008 ότι διοργανωνόταν (στις 17-9-2008) συνέδριο με θέμα: *Μνημεία Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Φυσικές Καταστροφές*. Στο συνέδριο αυτό θα παρουσιαζόταν τα αποτελέσματα του προγράμματος PROOHF για την αντιμετώπιση πυρκαγιών σε μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς. Επειδή οι βιβλιοθήκες είναι ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς, μαζί με τα μουσεία και τα αρχεία και επειδή το θέμα του παρόντος τεύχους του περιοδικού ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ αφορά την αντιμετώπιση και διαχείριση καταστροφών στις βιβλιοθήκες, θεωρήσαμε κατάλληλη την ευκαιρία να επικοινωνήσουμε με τον Καθηγητή κ. Α. Ζηλιασκόπουλο για να ενημερωθούμε για το πρόγραμμα PROOHF.

ΕΣ. Κύριε Ζηλιασκόπουλε, πώς προέκυψε η ιδέα για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα PROOHF και τι σημαίνει το ακρωνύμιο;

A.Z. Κα Σεμερτζάκη επιτρέψτε μου να σας ευχαριστήσω για το ενδιαφέρον που δείξατε και την ευκαιρία που μας δίνετε να τοποθετηθούμε σε ένα σημαντικό θέμα. Η ιδέα για το συγκεκριμένο έργο προέκυψε από συζητήσεις με μοναχούς στο Άγιο Όρος και στην Κύπρο όπου στο πρόσφατο παρελθόν, από πυρκαγιές καταστράφηκαν σημαντικά τμήματα ιστορικών μοναστηριών, όπως η Μονή Χιλανδαρίου στο Άγιο Όρος και η Μονή Σταυροβουνίου στην Κύπρο. Το ακρωνύμιο PROOHF σημαίνει στην Αγγλική γλώσσα Προστατεύουμε την Κληρονομιά μας από Πυρκαγιές (PROtect Our Heritage from Fire = PROOHF).

ΕΣ. Μπορείτε να μας περιγράψετε τους βασικούς στόχους και τους άξονες του έργου;

A.Z. Κύριος στόχος του έργου είναι να συνδράμει τους φορείς που διαχειρίζονται μνημεία και ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς ή είναι ιδιοκτήτες τους στην πρόληψη και αντιμετώπιση πυρκαγιών που προέρχονται είτε από το εσωτερικό τους (π.χ. πυρκαγιά σε κουζίνα) είτε από τον περιβάλλοντα χώρο (π.χ. πυρκαγιά σε παρακείμενο δάσος). Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούμε και τεχνολογικά συστήματα όπως έξυπνα συστήματα πυρόσβεσης, βάσεις δεδομένων με διαθέσιμο στη γύρω περιοχή του μνημείου κατάλληλο εξοπλισμό και προσωπικό που μπορεί να τον χειριστεί, αλλά βελτιώνουμε και τα υπάρχοντα σχέδια πυροπροστασίας ή αν δεν υπάρχουν τα δημιουργούμε. Είναι σημαντικό να επιτύχει κανείς την συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων μερών (φορείς διαχείρισης των πολιτιστικών μνημείων, πυροσβεστική υπηρεσία, εθελοντικές οργανώσεις, πολίτες, τουρίστες – επισκέπτες) με σκοπό την προστασία μνημείων, υλικών και φυσικά πρωτίστως ανθρώπων.

ΕΣ. Ποιά είναι η διάρκεια του έργου, έχετε σκεφθεί τη συνέχισή του και αν ναι, με ποιόν τρόπο;

A.Z. Το έργο ξεκίνησε τον Μάιο του 2007 και ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο που μας πέρασε. Προσπαθούμε μέσα από διάφορες Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες να επεκτείνουμε και να εμβαθύνουμε την πρόταση για την προστασία μνημείων και από άλλες φυσικές καταστροφές, όπως πλημμύρες, σεισμούς, κατολισθήσεις κ.λπ. Περιμένουμε τα αποτελέσματα αξιολόγησης προτάσεων που υποβλήθηκαν και αναμένουμε και την έναρξη υλοποίησης του ΕΣΠΑ για να προχωρήσουμε σε συνεργασία με διάφορους φορείς και στην αξιοποίηση όλων των πιθανών διαθέσιμων πόρων. Παράλληλα είμαστε ήδη στη διαδικασία σύστασης ενός Ευρωπαϊκού οργανισμού για τη διεθνή προώθηση της προστασίας των μνημείων και των επισκεπτών τους, όπου θα συμμετέχουν φορείς και σημαντικές προσωπικότητες από όλη την Ευρώπη.

ΕΣ. Ποιές ειδικότητες επιστημόνων και επαγγελματιών αποτελούν την ομάδα έργου;

A.Z. Έχουμε ερευνητές και επαγγελματίες με πείρα στην πρόληψη και αντιμετώπιση καταστροφών και ειδικότητες όπως χημικοί μηχανικοί, μηχανολόγοι, οικονομολόγοι, νομικοί και στελέχη ανάπτυξης εφαρμογών λογισμικού. Το θέμα φυσικά που πραγματευόμαστε απαιτεί την ευρύτερη δυνατή συνεργασία πολλαπλών ειδικοτήτων λόγω σημαντικών ιδιαιτεροτήτων.

ΕΣ. Εφόσον πρόκειται για έργο χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ποιοί είναι οι εταίροι σας και από ποιές χώρες, αν υπάρχουν;

A.Z. Συμμετέχουν από την Ελλάδα το Ινστιτούτο Μεταφορών και η Μονή Βατοπεδίου, από την Κύπρο η Μονή Μαχαιρά και η Μητρόπολη Λεμεσού και από την Ιταλία η Εθνική Υπηρεσία Πολιτικής Προστασίας, η Περιφέρεια Σικελίας και το Πανεπιστήμιο του Παλέρμου, με τους οποίους είχαμε εξαιρετική συνεργασία.

ΕΣ. Ποιά είναι τα αποτελέσματα του έργου μέχρι στιγμής;

A.Z. Με την ολοκλήρωση του προγράμματος έχουμε αναβαθμισμένα σχέδια και συστήματα πυροπροστασίας στις Μονές Βατοπεδίου στο Άγιο Όρος, στις Μονές Μαχαιρά και Τιμίου Προδρόμου και σε παλαιές εκκλησίες της Μητροπόλεως Λεμεσού, στην κοιλάδα με τους αρχαιοελληνικούς ναούς στον Ακράγαντα της Σικελίας, στη Μονή του Μόντε Καζίνο έξω από τη Ρώμη και σε άλλες τοποθεσίες της Σικελίας. Ιδιαίτερα δε στον Αρχαίο Ακράγαντα, έχουμε ολοκληρώσει – για πρώτη φορά σε Ευρωπαϊκό επίπεδο – ειδικό σχέδιο προστασίας των επισκεπτών, με ιδιαίτερη σήμανση και εκπαίδευση επισκεπτών και εργαζόμενων στο χώρο με μεσοπρόθεσμο στόχο να προωθήσουμε την έννοια του «συνειδητού» τουρισμού, δηλαδή τουρισμού σε μέρη που και ο επισκέπτης και οι τοπικές αρχές και φορείς θα ξέρουν τι να κάνουν συντονισμένα σε περίπτωση φυσικής καταστροφής και θα έχουν ληφθεί όλα τα

απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη εξέλιξης της εμφάνισης ενός φυσικού φαινομένου σε καταστροφή.

ΕΣ. *Σε ποιούς χώρους βρίσκουν εφαρμογή τα αποτελέσματα του έργου και τί είδους οργανισμοί νομίζετε ότι θα ωφεληθούν από τα αποτελέσματα αυτά;*

Α.Ζ. Τα αποτελέσματα του έργου βρίσκουν εφαρμογή σε χώρους μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς που μπορεί να είναι και βιβλιοθήκες, παραδοσιακοί οικισμοί, μεμονωμένα μνημεία ή συμπλέγματα αυτών, μονές, αρχαίοι ναοί και ουσιαστικά ό,τι αποτελεί την κληρονομιά που πρέπει να παραδώσουμε στα παιδιά μας. Συνήθως τέτοια μνημεία βρίσκονται μέσα σε φυσικό περιβάλλον μεγάλου φυσικού κάλλους οπότε το όφελος από την προστασία είναι πολλαπλό. Οι οργανισμοί που έχουν, διαχειρίζονται ή φιλοξενούν στην περιοχή τους τέτοια μνημεία, θα είναι ωφελημένοι και φυσικά ο τουρισμός, ο πολιτισμός, η τοπική ταυτότητα και ανάπτυξη, δηλαδή οι κοινωνίες και οι άνθρωποι.

ΕΣ. *Επειδή το έργο αναφέρεται σε μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς, τί είδους μνημεία περιλαμβάνονται στον ορισμό αυτό;*

Α.Ζ. Όπως γίνεται αντιληπτό εμείς δεν προσπαθούμε να ορίσουμε τα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό είναι δουλειά άλλων. Όποια μνημεία θεωρούμε ότι αξίζουν μεγαλύτερης προσοχής από το σύνηθες απέναντι σε φυσικές καταστροφές, αυτομάτως μπαίνουν στο επίκεντρο της δικής μας προσοχής.

ΕΣ. *Η φωτιά είναι μια από τις πιο οδυνηρές καταστροφές οπουδήποτε ενσκήψει, είτε η αιτία είναι φυσική είτε προερχόμενη από τον άνθρωπο. Είναι νωπές οι μνήμες μας από τις πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007. Πόσο θεωρείτε ότι έχετε συμβάλει μέσα από το έργο PROOHF στην πρόληψη καταστροφών από πυρκαγιές και στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων σε μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς;*

Α.Ζ. Θεωρούμε ότι και μόνο το γεγονός ότι το θέμα μπαίνει στο τραπέζι του διαλόγου είναι σημαντικό, καθώς όπως ομολογούν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, υπάρχει κενό στη νομοθεσία και στην επιχειρησιακή πρακτική και δεδομένου ότι ο πολιτισμός είναι η ταυτότητά μας θα πρέπει να δράσουμε άμεσα και συντονισμένα. Επίσης είναι σημαντικό ότι οι τοπικοί φορείς αρχίζουν να αντιλαμβάνονται πως τα πολιτιστικά μνημεία παράγουν πλούτο για ευρύτερες περιοχές και οι λόγοι προστασίας τους – ιδιαίτερα αφού τους αναδείξουμε - είναι πολύ περισσότεροι από όσους νομίζουμε αρχικά.

ΕΣ. *Θεωρείτε ότι με το έργο αυτό συμβάλλετε στην ενδυνάμωση του αισθήματος ασφάλειας και στον εμπλουτισμό της γνώσης του οργανισμού, ο οποίος θα εφαρμόσει τα αποτελέσματα του προγράμματος για την αποτροπή καταστροφών από φωτιές;*

A.Z. Σίγουρα για την εφαρμογή των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε κάποιο φορέα και στα μνημεία που διαχειρίζεται απαιτεί προσαρμογή τους και φυσικά ανάλυση των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν. Με το έργο PROOHF συμβάλλουμε αρχικά στο να αναδειχθούν τα προβλήματα, να δούμε ποιοι φορείς και πρόσωπα μπορούν να συμβάλουν στην αύξηση της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης του προσωπικού στις ικανότητές του και φυσικά με ποιον τρόπο θα επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί. Σε περιόδους οικονομικής στενότητας δεν είναι πάντα εύκολο να βρεθούν οι απαιτούμενοι πόροι για την πρόληψη μιας πιθανής καταστροφής, αλλά συνήθως διαπιστώνουμε ότι δεν είναι τόσο πολλοί και ενέργειες βελτίωσης της κατάστασης μπορούν να δρομολογηθούν άμεσα.

ΕΣ. *Μέσα από το πρόγραμμα αυτό έχετε ασχοληθεί με την πρόληψη ή αποτροπή των κινδύνων πυρκαγιάς σε βιβλιοθήκες, με δεδομένο ότι είναι εξαιρετικά ευάλωτες, επειδή οι συλλογές τους αποτελούνται από έντυπο, άρα εύφλεκτο υλικό;*

A.Z. Ως τώρα όχι. Είμαστε σε συζητήσεις με ιδιωτικές εταιρείες που είναι χορηγοί σε διάφορα πολιτιστικά μνημεία για να βάλουμε και την παράμετρο της προστασίας από πυρκαγιές. Χωρίς να θέλω να αναφερθώ ονομαστικά, ιστορική βιβλιοθήκη σε οικισμό της Πελοποννήσου που κινδύνευσε από τις πυρκαγιές του 2007 και αρχαιολογικός χώρος στην ίδια περιοχή ίσως είναι τα πρώτα μνημεία στα οποία τα αποτελέσματα του έργου PROOHF θα βρουν την εφαρμογή τους σε συνεργασία με Χορηγούς. Μετά τις γιορτές θα είμαστε σε θέση να δρομολογήσουμε τα ζητήματα αυτά και ίσως να πρέπει να δούμε και το πρόγραμμα αποκατάστασης – ανάπτυξης πυρόπληκτων περιοχών που δημοσίευσε για διαβούλευση η κυβέρνηση.

ΕΣ. *Τί συμβουλές ή κατευθυντήριες οδηγίες θα δίνετε στους βιβλιοθηκονόμους προκειμένου να αποτρέψουν το ξέσπασμα πυρκαγιάς και πώς θα μπορούσαν να μειώσουν τις καταστροφικές συνέπειές της σε μια βιβλιοθήκη;*

A.Z. Είναι σημαντικό να δούμε πώς ξέσπασαν πυρκαγιές στο παρελθόν – σε διεθνές επίπεδο - σε βιβλιοθήκες. Ποιες ήταν οι αιτίες; Τι μέτρα λήφθηκαν; Χρειάζεται δηλαδή μια εκτίμηση της επικινδυνότητας σε κάθε βιβλιοθήκη ξεχωριστά, κάτι εύκολο να γίνει. Τουλάχιστον αρχικά να υπάρχει πυροσβεστικός εξοπλισμός κατάλληλος για την κατάσβεση πυρκαγιάς σε βιβλία – χωρίς η κατάσβεση να προκαλέσει μεγαλύτερη ζημιά σε αυτά από ότι η φωτιά -, να ξέρει το προσωπικό να τον χειριστεί και να υπάρχει μια ιεράρχηση αν πρέπει να σωθούν κάποια βιβλία και με ποια προτεραιότητα θα γίνει αυτό.

ΕΣ. *Σε ποιά σημεία πρέπει να δοθεί βαρύτητα από πλευράς βιβλιοθηκών για την πρόληψη των πυρκαγιών;*

A.Z. Είναι σημαντικό να καθίσουν γύρω από το ίδιο τραπέζι βιβλιοθηκονόμοι, διαχειριστές των βιβλιοθηκών και πυροσβεστική υπηρεσία για να βρεθούν τα προσφορότερα μέσα πρόληψης και κατάσβεσης μιας πυρκαγιάς, να εκπαιδευτεί το προσωπικό, να μάθουν οι πυροσβέστες τις

ιδιαιτερότητες κάθε βιβλιοθήκης και να υπάρχει σχέδιο εκκένωσής της καθώς σε μια βιβλιοθήκη – αλλά εσείς το γνωρίζετε καλύτερα αυτό - μπορεί να υπάρχουν πολλοί επισκέπτες που να καθιστούν την αντιμετώπιση μιας πυρκαγιάς περισσότερο πολύπλοκη. Σε κάθε περίπτωση είμαστε στη διάθεσή σας αν απαιτηθεί και σας ευχαριστούμε για την προσπάθεια που κάνετε από πλευράς σας.

***ΕΣ.** Κύριε Ζηλιασκόπουλε, σας ευχαριστούμε πολύ για τις πληροφορίες και τις συμβουλές σας και ευχόμαστε να μη βρεθεί κανείς εργαζόμενος σε βιβλιοθήκη στην ανάγκη να αντιμετωπίσει την πύρινη λαίλαπα. Θα περιμένουμε να ακούσουμε για την εφαρμογή των απολεσμάτων του PROOHF στα πολιτιστικά μνημεία που αναφέρατε πιο πριν και τότε να επανέλθουμε για να μας ενημερώσετε απευθείας.*

Αθήνα, 29 Νοεμβρίου 2008